

Aprendre a pensar com a investigador-docent-historiador a través del patrimoni local. Una experiència en el grau en educació primària

Learning to think as a researcher-teacher-historian through local heritage. An experience in the Bachelor's Degree in Primary Education

Guillem Roca Cabau^a
Daniel Gutiérrez-Ujaque^b

^aUniversitat de Lleida

A/e: guillem.roca@udl.cat

<https://orcid.org/0000-0002-2466-7964>

^bUniversitat de Lleida

A/e: daniel.gutierrez@udl.cat

<https://orcid.org/0000-0003-2983-7173>

Data de recepció de l'article: 26 de setembre de 2024

Data d'acceptació de l'article: 12 de novembre de 2024

Data de publicació de l'article: 5 de maig de 2025

DOI: 10.2436/20.3007.01.220

Copyright © 2025

Guillem Roca Cabau i Daniel Gutiérrez-Ujaque
Aquest article és d'accés lliure subjecte a la llicència Creative Commons Reconeixement – No Comercial – Sense Obra Derivada 4.0 Internacional. Per a més informació consulteu: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Resum

Aquest article analitza una experiència docent innovadora realitzada amb els estudiants del grau en educació primària de la Universitat de Lleida, centrada en l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural, i basada en les directrius del Decret 175/2022, sobre el currículum de primària. Les noves orientacions educatives exigeixen que els mestres superin la reproducció de coneixements i ensenyin a pensar històricament, qüestionant les narratives establertes, utilitzant fonts locals i situant nous protagonistes al centre del relat. No obstant això, es detecta una carència en la formació de competències investigadores entre els futurs mestres. Per abordar aquesta mancança, s'ha dut a terme una experiència educativa amb un objectiu doble. D'una banda, fer conscients els futurs mestres de la importància d'aprendre històricament per comprendre contextos actuals. D'altra banda, formar docents que apliquin a la seva pràctica professional la metodologia de l'historiador, fomentant la reflexió crítica i la consciència ciutadana. Aquesta iniciativa no només cobreix la formació en competències investigadores, sinó que també fomenta una reflexió crítica sobre el paper de l'alfabetització històrica en l'educació, promovent la creació de

noves narratives històriques i contribuint a la formació d'una ciutadania compromesa i crítica.

Roca Cabau, G., i Gutiérrez-Ujaque, D. (2025). Aprendre a pensar com a investigador-docent-historiador a través del patrimoni local. Una experiència en el grau en educació primària. *Revista Catalana de Pedagogia*, 27, 115-132. <https://doi.org/10.2436/20.3007.01.220>

Paraules clau

Educació superior, educació primària, pensament històric, formació inicial, competència ciutadana.

Abstract

This article analyzes an innovative teaching experience carried out with the students of Bachelor's Degree in Primary Education at the University of Lleida, focused on the Natural, Social and Cultural Environment Knowledge Area in accordance with the guidelines of Decree 175/2022 on the primary school syllabus. The new educational orientations demand that teachers should go beyond the reproduction of knowledge and teach pupils to think historically, questioning established narratives, using local sources and placing new protagonists at the center of the narrative. However, a deficiency is detected in the training of research skills among future teachers. To address this deficiency, an educational experience has been carried out with a twofold objective. On the one hand, future teachers should be aware of the importance of learning historically in order to understand current contexts. On the other hand, teachers should be trained to apply the historian's methodology to their professional practice, encouraging critical reflection and civic awareness. This initiative not only ensures training in research skills, but also encourages critical reflection on the role of historical literacy in education, promoting the creation of new historical narratives while contributing to the formation of committed critical citizens.

Keywords

Higher education, primary education, historical thinking, initial training, civic competence.

Com fer referència a aquest article / How to cite this article:

Roca Cabau, G., i Gutiérrez-Ujaque, D. (2025). Aprendre a pensar com a investigador-docent-historiador a través del patrimoni local. Una experiència en el grau en educació primària. *Revista Catalana de Pedagogia*, 27, 115-132.
<https://doi.org/10.2436/20.3007.01.220>

1. Introducció

El 12 d'abril de 2023 va entrar en vigor la Llei orgànica 2/2023, de 22 de març, del sistema universitari (*Butlletí Oficial de l'Estat* —BOE—, núm. 70, de 23/03/2023) (d'ara endavant LOSU), que té l'objectiu de regular el sistema universitari, tant públic com privat, així com els mecanismes de coordinació, cooperació i col·laboració entre les administracions públiques amb competències en matèria universitària. L'article 6 de la Llei regula la denominada «funció docent», entesa com aquella exercida pel professorat —amb llibertat de càtedra (art. 3.3 LOSU)— i que implica la transmissió ordenada de coneixement científic, tecnològic, humanístic i artístic, i les competències i habilitats inherents a aquest mateix coneixement. En aquest sentit, l'article 6.3 estableix que: «La innovació en les maneres d'ensenyar i aprendre ha de ser un principi fonamental en el desenvolupament de les activitats docents i formatives universitàries» (LOSU).

És obvi que la Llei percep la innovació com una eina principal per millorar la funció docent. De fet, ja es dictaminava en altres normatives anteriors i, especialment, en el Reial decret 822/2021, de 28 de setembre, pel qual s'estableix l'organització dels ensenyaments universitaris i del procediment per assegurar-ne la qualitat (BOE núm. 233, de 29/09/2021). La importància de la innovació docent ve determinada per la integració de la universitat espanyola en l'espai europeu d'educació superior (EEES) amb el denominat *procés de Bolonya*, l'any 2005 (Lladó, 2023). És per això que l'article 5 de la LOSU també determina que la qualitat del sistema universitari haurà de mesurar-se garantint els estàndards marcats per l'EEES. La introducció del pla de Bolonya va suposar un canvi de paradigma en el rol del docent respecte a la legislació anterior. En consonància amb l'EEES, la LOSU valora una visió socioconstructivista de l'aprenentatge —en què l'estudiant aprèn de forma activa—, interdisciplinària i centrada en l'adquisició de competències generals i específiques (Muñoz, 2006; Huber, 2008).

Seguint les directrius del marc legal preestablert, cal que els estudiants del grau en educació primària acabin els estudis no només amb els coneixements, sinó també amb les eines necessàries per poder-los aplicar al futur lloc de treball (Fuentes et al., 2023). Així mateix, i malgrat la manca de concreció legislativa, també cal que la formació universitària faci èmfasi en els valors democràtics i de ciutadania que ha d'aportar l'educació superior, més enllà, únicament, d'una educació centrada en el benefici econòmic (Nussbaum, 2012).

Quins coneixements hauran d'aplicar els futurs mestres a l'aula? Per a l'educació primària a Catalunya, els continguts de les matèries docents es concreten en el currículum establert mitjançant el Decret 175/2022, de 27 de setembre de 2022, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* —DOGC—, núm. 8762, de 29/9/2022). Pel que fa a la història, és evident que

es busca allunyar-se de la tradicional docència memorística per abordar una utilitat vinculada amb la percepció del present. És a dir, la voluntat d'encaminar la docència envers una alfabetització històrica per generar capacitat de pensar històricament (Seixas, 2017; Carretero, 2023; Thorp, 2020). Una societat alfabetitzada històricament significa que coneix el passat i té eines per interpretar-lo de manera crítica, per tant, que està ben informada i sap relacionar el present que l'envolta amb el passat que l'ha dut fins allà (Downey i Long, 2016). Però com s'arriba a construir una educació que promogui aquest tipus de coneixement de la història?

Tal com estableixen Seixas i Morton (2013), l'ensenyament de la història ha de partir de la idea que el passat no és el mateix que la història. La història és el fragment del passat que els historiadors treuen a la llum mitjançant l'ús d'un mètode científic. Per als dits autors, és necessari que a les classes d'història s'ensenyi a pensar històricament, a anar més enllà de l'ensenyament memorístic de dates i esdeveniments i enfocar el procés d'ensenyament i aprenentatge envers els processos cognitius dels historiadors, allò que passa en la trama de la història, entre bastidors (Thorp i Persson, 2020).

A Catalunya, malgrat les darreres voluntats per dotar els estudiants d'eines per evitar visions simplistes del passat i establir relacions rellevants amb el futur, les ciències socials es continuen percebent com un mer entreteniment erudit sense utilitat en els menesters diaris. Aquest, entre altres, tal com apunten Santacana et al. (2017), és un dels motius pels quals, en l'etapa de l'educació primària, els mestres passen de llarg bona part de la història, relegant-la als darrers cursos i convertint-la en una matèria anecdòtica del currículum escolar.

En aquest punt, ens assalta una pregunta clau: com aplicaran el currículum els futurs mestres de primària? Des de l'àmbit de la didàctica de les ciències socials han aparegut múltiples iniciatives que assenyalen el problema i proposen canvis de model en l'ensenyament universitari per formar docents amb competències investigadores, amb capacitat per posar al centre del relat nous protagonistes, i utilitzant els recursos patrimonials locals, tant documentals com monumentals, per millorar el procés d'ensenyament i aprenentatge (Roca i Gutiérrez-Ujaque, 2023; Parra, et al., 2018; Ayuste et al., 2022).

A més, cal tenir present que l'alfabetització històrica no només és útil als futurs mestres de primària per poder ensenyar segons s'estableix en el currículum; també contribueix a la formació ciutadana i aporta elements per millorar-ne la reflexió crítica —més necessaris que mai en el context actual (Arias i Egea, 2022). L'ensenyament de la història i la seva didàctica poden convertir-se en eines molt profitoses per incloure tant la formació per al mercat laboral com la preparació per a la vida com a ciutadà actiu.

Seguint el marc legal descrit, es proposa una experiència docent que busca aportar eines als futurs mestres de primària per pensar històricament i millorar-ne l'alfabetització històrica. Han estat diverses les iniciatives que han categoritzat el procés cognitiu utilitzat pels historiadors; en la teorització han destacat els models anglès, alemany, americà i canadenc. En l'experiència docent que ens ocupa utilitzem el darrer, el model híbrid —en paraules de Seixas (2013)—, que formula l'*historical thinking project* (Seixas, 2015).

2. Context

El context en què es desenvolupa l'experiència docent es troba dins l'àmbit de l'educació superior, concretament en la formació de mestres. La iniciativa s'insereix dins del marc de l'EEES, amb l'objectiu de desenvolupar les competències que la societat actual exigeix als futurs professionals de l'educació. Es fa èmfasi en la capacitat de l'alumnat per continuar aprenent de manera autònoma al llarg de la seva vida, un enfocament que ressona amb les demandes d'una societat en transformació constant i que requereix professionals altament adaptatius i crítics.

Un dels elements clau de l'experiència és el treball interdisciplinari. La intersecció entre cultura, patrimoni i pensament històric dins de la formació docent busca proporcionar als estudiants una comprensió més àmplia i profundament arrelada al context social i cultural. Aquest fet es tradueix en la necessitat de generar alternatives d'aprenentatge que siguin realistes i eficaçes, capaces d'oferir respostes coherents a les realitats del món contemporani. No es tracta només que els futurs mestres entenguin i transmetin un relat institucionalitzat de la història, sinó de dotar d'eines pedagògiques els docents per tal que puguin ampliar la mirada de l'escola, contemplant diverses narratives que evitin visions unidireccionals del passat (Sáez-Rosenkranz et al., 2021). Així doncs, el projecte plantejat sorgeix com un espai de confluència entre referents teòrics, recursos didàctics i la pràctica docent, un punt d'unió necessari per potenciar un aprenentatge significatiu i crític.

Dins aquest marc, es planteja la intervenció dirigida als estudiants del grau en educació primària —modalitat dual de tarda, a la Facultat d'Educació, Psicologia i Treball Social (FEPTS) de la Universitat de Lleida. Els participants són 30 estudiants d'edats compreses entre els 22 i 25 anys, tots ells de nacionalitat espanyola, amb una composició de gènere de 10 nois i 20 noies. La proposta va tenir una durada de 15 setmanes, des de febrer fins a maig de 2024, i es va desenvolupar en dues assignatures específiques: didàctica de les ciències socials i processos i contextos educatius, ambdues del Departament de Ciències de l'Educació de la FEPTS. Aquestes assignatures van combinar diverses activitats amb l'objectiu de desenvolupar el projecte final. El projecte va utilitzar diversos contextos urbans de la ciutat de Lleida, així com les aules de la facultat; especialment es van fer

servir espais del centre històric, com l'església de Sant Llorenç. Les localitzacions no només van servir de marc físic, sinó també com a espais d'experimentació i reflexió, on els estudiants van poder contextualitzar i aplicar el seu aprenentatge. La modalitat de treball va ser per projectes, una estratègia que va promoure tant l'aprenentatge col·lectiu com la reflexió individual, buscant que l'alumnat no només adquirís coneixements, sinó que desenvolupés habilitats de pensament crític i capacitats d'autonomia en el seu procés formatiu.

FIGURA 1

Retaule de Santa Llúcia (segle XIV). Església de Sant Llorenç de Lleida

FONT: Museu de Lleida Diocesà i Comarcal.

La metodologia emprada es va basar en un aprenentatge actiu (*learning by doing*), en què els estudiants van ser protagonistes del seu procés d'aprenentatge a través d'experiències pràctiques. Així mateix, es va fer servir la metodologia científica,

l'aprenentatge situat i un enfocament de pensament crític reflexiu, alineat amb els principis de la pedagogia crítica. Aquest enfocament fomenta la capacitat de reflexionar de manera profunda sobre les experiències educatives, de manera que els estudiants puguin desenvolupar un pensament crític envers les seves pràctiques i el món que els envolta.

Per garantir l'eficàcia de la intervenció, es van tenir en compte les «4 C» proposades per Maggio (2018), centrades en el pensament crític (*critical thinking*), la creativitat (*creativity*), la col·laboració (*collaboration*) i la comunicació (*communication*). Aquestes habilitats són fonamentals en la personalització dels aprenentatges, ja que permeten a l'alumnat abordar problemes de manera crítica, estimular-ne la creativitat, treballar conjuntament per aconseguir objectius compartits i comunicar les idees de manera efectiva. Aquest model fomenta un ambient de treball inclusiu i dialògic, en què totes les opinions són valorades, i el docent actua com a mediador, acompanyant l'estudiant en el seu procés d'aprenentatge. El paper del professorat és, doncs, clau per garantir que l'experiència formativa sigui estimulante, rigorosa i orientada al desenvolupament del pensament crític.

3. Proposta de la intervenció o experiència

L'experiència va tenir dos objectius principals (OP) centrats en els sabers que l'alumnat ha de comprendre per dur a terme la seva tasca docent. D'aquests se'n van derivar els objectius secundaris (OS), que fan referència a les habilitats que l'alumnat ha de traslladar a les seves situacions d'aprenentatge com a docents:

- **OP1:** Entendre la importància del patrimoni local (tant material com immaterial) per conèixer com s'ha bastit la identitat social i ciutadana.
 - **OS1:** Utilitzar fonts primàries i secundàries per comprendre els contextos històrics, socials i culturals mitjançant el patrimoni local.
- **OP2:** Formar docents compromesos amb el seu rol com a agents de canvi, capaços de promoure la ciutadania democràtica i la innovació educativa.
 - **OS2:** Aplicar la metodologia de l'historiador, dins els seus contextos educatius, per fomentar la reflexió crítica i la consciència ciutadana entre la comunitat educativa.

3.1. *Metodologia i fases del projecte*

- **Introducció i contextualització històrica (setmana 1)**

El projecte va començar amb una visita al centre històric de Lleida, incloent-hi una parada a l'església romànica i gòtica de Sant Llorenç. Durant la visita, els estudiants van realitzar una activitat de descoberta per l'espai patrimonial que va consistir a relacionar elements de l'indret amb problemàtiques actuals a través de notícies recents proporcionades pel professorat. L'objectiu era desenvolupar la capacitat de fer connexions entre el passat i el present, fomentant el pensament crític, per reflexionar sobre el pes de la història en la formació de la societat contemporània. Aquest exercici també va permetre introduir tècniques d'anàlisi de fonts primàries i secundàries, elements clau per a l'estudi de la història.

- **Formació de grups i selecció de temàtiques (setmana 2)**

Els estudiants es van organitzar en grups de treball de quatre estudiants segons les seves preferències temàtiques. Cada grup va seleccionar un tema d'investigació vinculat a un element històric local. La selecció de temàtiques va estar orientada cap a qüestions d'interès social actual, com la marginalitat, la desigualtat educativa o la pobresa. Aquesta primera fase va estar guiada per una investigació preliminar a partir de fonts bibliogràfiques i notícies d'actualitat.

- **Recerca històrica i treball de camp (setmanes 3-8)**

Els estudiants van dur a terme una recerca històrica utilitzant tant fonts primàries com secundàries. Aquesta fase va ser clau per desenvolupar les competències d'investigació històrica i analítica. Els alumnes van treballar amb documents originals que incloïen cartes, registres i altres materials d'època. Finalment, van relacionar els seus descobriments amb el Projecte Educatiu de Ciutat (PEC) (Ajuntament de Lleida, 2024). El PEC de Lleida té com a objectiu fer de l'educació una eina de transformació social, integrant diverses institucions i agents socials per promoure la participació activa de la ciutadania. Està format per quatre vectors clau: participació ciutadana, espai públic educatiu, entorn saludable i compromís amb l'educació. El vincle va permetre als estudiants contextualitzar la seva recerca històrica en les necessitats socials actuals, aportant una dimensió pràctica i rellevant als seus estudis. Posteriorment, els alumnes van dur a terme un treball escrit en què plasmaven la seva recerca històrica i el treball de camp realitzat.

- **Creació de la instal·lació artística (setmanes 9-10)**

En la fase final del projecte, els resultats de la investigació realitzada es van transformar en una instal·lació artística. L'activitat va ser supervisada pel professor de processos i contextos educatius i la professora d'arts visuals i artista, la doctora Ascensión González. La finalitat era sintetitzar els coneixements adquirits i comunicar-los de manera efectiva, tot utilitzant l'art com a mitjà per generar reflexió

entre el públic. Segons Eisner (2002), l'art pot ser una poderosa eina per expressar idees complexes i fomentar el pensament crític.

La instal·lació es va exposar a la FEPTS, on es va obrir un espai de diàleg i debat amb altres membres de la comunitat educativa. Aquesta fase va permetre als estudiants reflexionar sobre com poden utilitzar el patrimoni local per fomentar la participació ciutadana i el pensament crític en les seves futures pràctiques educatives.

3.2. Avaluació i reflexió crítica

L'avaluació del projecte es va centrar en dos aspectes clau:

1. **Integració del coneixement:** Mitjançant una rúbrica d'avaluació formativa, es va valorar la capacitat dels estudiants per integrar els coneixements històrics amb els aspectes pedagògics i socials adquirits. Aquest punt implicava l'habilitat per combinar la investigació històrica amb el desenvolupament de propostes educatives innovadores i contextualitzades.
2. **Qualitat de la reflexió crítica:** Es va analitzar la profunditat de les reflexions crítiques presentades en els treballs escrits i en la instal·lació artística. Es va valorar la coherència i la claredat amb què els estudiants van presentar les seves conclusions i les seves propostes per aplicar els coneixements adquirits en contextos educatius reals.

L'avaluació va ser multidimensional i va incloure la valoració de les instal·lacions artístiques, que havien de demostrar no només l'aprenentatge teòric, sinó també la capacitat per comunicar idees de manera efectiva i creativa. Els treballs escrits van ser examinats per assegurar que reflectissin un enteniment profund de les problemàtiques històriques i la seva rellevància actual, així com la capacitat dels estudiants per elaborar arguments ben fonamentats i analitzar fonts de manera crítica.

4. Resultats

Els resultats de l'experiència d'innovació docent es van extreure de l'anàlisi dels treballs realitzats pels estudiants, dels quals van emergir quatre categories i les subsegüents instal·lacions artístiques.

Els estudiants no es van limitar a fer una recerca, més o menys extensa segons els casos, sinó que la seva reflexió va anar més enllà, superant l'àmbit de la investigació històrica, per considerar altres aspectes relatius a la didàctica de les ciències socials. En aquest sentit, cadascuna de les categories emergents s'ha relacionat amb una de les 4 C de

Maggio (2018), considerant que representen també un model d'ensenyament-aprenentatge significatiu.

A continuació, es mostren les quatre categories emergents juntament amb fragments dels treballs (FT) que exemplifiquen el canvi que els estudiants, en consonància amb els objectius del projecte, van experimentar en la manera com observen i entenen el patrimoni i la didàctica de les ciències socials.

Categoria 1: Importància de l'ús de fonts locals per a un aprenentatge significatiu

Els alumnes van finalitzar l'experiència descobrint la metodologia de l'historiador com una eina útil per canviar la percepció de l'espai que els envolta, fent-lo més ric i complex. En relació amb l'OS1, els estudiants van ser conscients de la importància de l'ús de fonts diverses per posar al centre del relat històric protagonistes poc habituals i comprendre els contextos històrics, socials i culturals del passat. La recerca i tria de fonts es vinculen amb el concepte de «creativitat».

La investigació i anàlisi de la història local han portat a diversos aprenentatges significatius. En primer lloc, hem descobert la riquesa i la complexitat de les narratives locals, que sovint queden eclipsades per les grans narracions històriques [...] Per últim, explorar la història local també ens ha ajudat a desenvolupar una consciència més crítica sobre la construcció de la història i els processos de selecció i interpretació que intervenen en aquest procés, qüestionant-nos d'aquesta manera les narratives dominants, i a donar veu a aquells que sovint han estat marginats o oblidats en els relats històrics tradicionals. (FT-4)

Semblantment, els estudiants també han observat que l'ús de fonts primàries a l'aula és una eina que pot promoure l'aprenentatge significatiu, ajudant-los a comprendre i afrontar millor diverses problemàtiques actuals.

Pensem que fer recerca històrica sobre les situacions que volem tractar a les nostres aules ens pot ajudar a entendre millor el perquè de les coses, i, així, saber com ha esdevingut en el temps i poder-nos anticipar al futur per preveure canvis. (FT-2)

Categoria 2: Comprendre el passat per entendre el present

En relació amb l'OS2, els estudiants han percebut la recerca, a partir del mètode de l'historiador, com una eina útil per entendre el món que habitem, concebant la història com una ciència que es fa des de les inquietuds del present (Fontana, 2018). L'anàlisi del relat històric es relaciona amb el concepte *pensament crític*.

El treball ens ha fet descobrir la utilitat de la història per comprovar la nostra realitat. Hem començat a percebre la història com una eina de resolució de problemes. Així doncs, percebem la història com una font d'informació per poder millorar la nostra societat actual. (FT-1)

Categoria 3: Metodologia activa

La necessitat d'una major innovació en les metodologies didàctiques tradicionalment utilitzades en l'ensenyament de les ciències socials, i a partir de les quals molts estudiants es van formar, també ha estat present i s'ha relacionat amb el concepte *comunicació*. En consonància amb l'OP2, ha aflorat la idea del docent com un agent de canvi amb capacitat per treballar els valors de ciutadania democràtica a partir de l'ensenyament-aprenentatge de les ciències socials, de manera interdisciplinària i amb voluntat de fomentar el pensament crític.

Pensem que la didàctica de les ciències socials s'ha d'enfocar cap a les experiències vivencials amb els alumnes, perquè obtenim una experiència real i que ens apropa al que es vol treballar. (FT-3)

Després del projecte elaborat, creiem que és essencial que les ciències socials es facin de forma pràctica a través d'experiències vivencials, ja siguin visites a museus, xerrades amb personatges importants, fent debats o projectes basats en la investigació. També és important que els projectes fets fomentin el pensament crític de l'alumnat. (FT-5)

D'aquesta manera, es pot promoure una comprensió més completa dels temes socials i històrics, i fomentar la capacitat dels alumnes de pensar de manera documentada, crítica i independent. (FT-6)

Categoria 4: Patrimoni com a eina educativa

Finament, vinculat a l'OP1, els treballs dels estudiants han evidenciat un canvi en la percepció del patrimoni local, més enllà d'un element històric immutable sovint, per a ells, desapercebut, envers un testimoni del passat que ens permet comprendre el present que els envolta des d'una reflexió crítica.

Els estudiants han descobert el patrimoni com una eina útil a l'aula universitària per millorar el seu coneixement de l'entorn espacial i temporal i com a instrument de reflexió sobre la identitat social i ciutadana. La recerca de noves eines externes a les aules per millorar el coneixement de l'entorn s'ha relacionat amb el concepte *col·laboració*.

La nostra visió de la ciutat i de la seva història ha experimentat canvis importants en diversos aspectes. Hem après com els elements quotidians, aspectes diaris i aparentment simples, poden afectar de manera significativa la nostra societat. [...] Aquest fet ens ajuda a comprendre el nostre passat i, a més, ens permet connectar amb el present i reflexionar sobre el futur de la nostra ciutat de manera més responsable. (FT-3)

D'altra banda, també els estudiants han entès el patrimoni com una eina per millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge a les aules de primària i fomentar el pensament històric.

Ens prenem aquests treballs com a punt de partida per canviar la nostra perspectiva en la manera d'enfocar la didàctica de les ciències socials. Treballant a partir de la metodologia de l'historiador hem pogut veure la importància d'investigar el present a partir d'entendre el passat, i buscant en ell les causes que ens han dut les conseqüències que tenim al present. (FT-6)

La materialització del procés d'investigació realitzat pels estudiants es va dur a terme mitjançant una instal·lació artística amb la voluntat d'interpel·lar el públic i, especialment, la comunitat educativa sobre la necessitat d'una reforma en les metodologies didàctiques. Els productes artístics reflectien el procés de recerca dut a terme pels estudiants amb la voluntat de remoure consciències i qüestionar-se models educatius que fomenten la simplificació de fets històrics, l'ensenyament memorístic, una única narrativa històrica, etc.

A continuació, es presenten les sis instal·lacions (figures 2-6) resultants de la recerca històrica, així com un breu resum del treball de camp realitzat.

- **Instal·lació 1:** Reflexionava sobre el paper de la dona en la sanitat al llarg de la història i la poca representació que té en el relat històric institucional (figura 2).
- **Instal·lació 2:** La investigació analitzava l'evolució del centre històric prestant una atenció especial a la transformació d'algunes àrees des d'un espai habitat, i en degradació durant els darrers anys, vers un espai turístic en construcció (figura 3).
- **Instal·lació 3:** Estudiava l'evolució de les institucions assistencials de la ciutat i de les persones que s'hi acollien, fent èmfasi en les polítiques d'aïllament de la pobresa (figura 4).

- **Instal·lació 4:** Reflexionava sobre els elements que configuren la identitat de la ciutat considerant aspectes culturals i lingüístics i preguntant-se si són elements immutables al llarg del temps (figura 5).
- **Instal·lació 5:** Analitzava la revolució neolítica i la Revolució Industrial considerant-ne aspectes positius i també negatius, assenyalant les alternatives que podien haver estat i no van ser (figura 6).
- **Instal·lació 6:** Analitzava el paisatge sonor de les viles del passat. El treball ressaltava aspectes socials vinculats amb les campanes (figura 7).

FIGURA 2

Treball sobre pràctiques de curació alternatives

FONT: Elaboració pròpia.

FIGURA 3

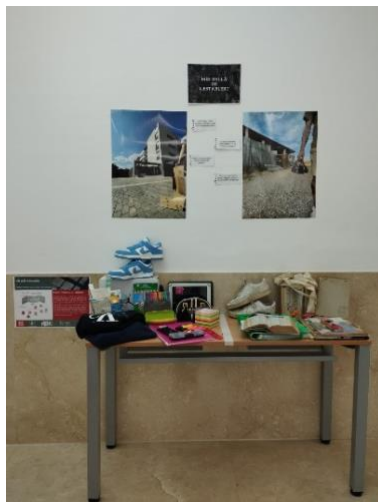
Treball sobre transformació urbana i turisme

FONT: Elaboració pròpia.

FIGURA 4

Treball sobre marginalitat i solitud

Font: Elaboració pròpia.

FIGURA 5

Treball sobre identitat

Font: Elaboració pròpia.

FIGURA 6

Treball sobre societat domesticada

FONT: Elaboració pròpia.

FIGURA 7

Treball sobre sonoritat urbana

FONT: Elaboració pròpia.

5. Conclusions i discussió

El desenvolupament de l'experiència docent ha posat de manifest la necessitat de transformar l'ensenyament de la didàctica de les ciències socials, recalcant el paper fonamental del trinomi investigador-docent-historiador. La present investigació aporta, en compliment de l'OP2 i l'OS2, un enfocament innovador que integra els rols d'investigador, docent i historiador, ressaltant que cal formar els futurs docents per tal que siguin agents de canvi, capaços de promoure la ciutadania democràtica i la innovació educativa.

Per tal que els docents puguin ensenyar ciències socials —principalment història i geografia— d'acord amb les exigències del nou currículum (Decret 175/2022), és essencial dotar-los d'eines i metodològiques que facilitin una comprensió profunda dels continguts i la seva relació amb els contextos històrics, socials i culturals que els envolten.

Un dels principals descobriments vinculats a l'OP1 i l'OS1, tal com ja apuntaven Egea i Arias (2018), és que els futurs docents sovint no disposen de les competències necessàries per identificar esdeveniments històrics significatius ni per analitzar-ne la rellevància de manera crítica. Dita mancança posa en evidència la necessitat d'una formació més robusta que integri el coneixement històric amb la pràctica educativa. Si els professors no entenen la naturalesa del mètode històric, no podran crear materials que promoguin un aprenentatge significatiu i coherent amb l'entorn. La recerca ha demostrat que hi ha una correlació directa entre el coneixement del docent sobre la matèria i l'èxit de l'aprenentatge dels estudiants.

Segons indiquen Barton i Levstik (2004), encara que existeixen exemples d'èxit en la formació de mestres, és preocupant que una part significativa dels futurs docents ignori completament les metodologies actives que podrien transformar l'aprenentatge. Aquesta afirmació subratlla la necessitat d'un paradigma sociocrític en la formació docent perquè no només se centri en la transmissió de coneixements, sinó també en la creació d'un espai de debat crític i reflexiu sobre la importància de l'alfabetització històrica en la comprensió del present. Per tant, la formació docent ha d'incloure un enfocament integral que permeti desenvolupar-se com a investigadors i contribueixi activament a la comprensió crítica del present des del coneixement del passat.

6. Bibliografia

Ajuntament de Lleida. (2024). *Projecte educatiu de ciutat*. Paeria. <https://educacio.paeria.cat/pec/PECABRIL2024ambimatgesilogo.pdf>

Arias, L., i Egea, A. (2022). *Didáctica de geografía e historia en educación primaria*. Síntesis.

Ayuste, A., Ecofet, A., Payá, M., i Rubio, L. (2022). Desarrollo de competencias investigadoras en la formación inicial del profesorado: hacia la mejora de la práctica docente universitaria y escolar. *Risei Academic Journal*, 02(01), 74-82.

Barton, K., i Levstik, L. (2004). *Teaching history for the common good*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Carretero, M. (2023). Pensamiento histórico e historia global: nuevos desafíos para la enseñanza. Dins I. Bellatti, C. Fuentes, P. Miralles i I. Sánchez (ed.). *Las ciencias*

sociales y su didáctica: pensamiento histórico y educación democrática (p. 83-90). Octaedro.

Decret 175/2022, de 27 de setembre de 2022, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica (2022). *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 8762, de 29 de setembre de 2022. <https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2022/09/27/175>

Downey, M., i Long. K. A. (2016). *Teaching for historical literacy. Building knowledge in the history of classroom*. Routledge.

Egea, A., i Arias, L. (2018). ¿Qué es relevante históricamente? Pensamiento histórico a través de las narrativas de los estudiantes universitarios. *Educação e Pesquisa*, 44. <https://doi.org/10.1590/S1678-4634201709168641>

Eisner, E. (2002). The arts and the creation of mind. *Language Arts*, 80(5), 340-344.

Fontana, J. (2018). *L'ofici d'historiador*. Arcadia.

Fuentes, C., Albert, J. M., i Lima, L. (2023). La formación inicial y continua del profesorado de ciencias sociales. Dins I. Bellatti, C. Fuentes, P. Miralles i L. Sánchez (ed.). *Las ciencias sociales y su didáctica. Pensamiento histórico y educación democrática* (115-124). Octaedro.

Huber, G. (2008). Aprendizaje activo y metodologías educativas. *Revista de Educación*, número extraordinari, 59-81.

Lladó, A. (2023). El papel del profesorado universitario español ante el nuevo modelo europeo de educación superior y el despliegue tecnológico en la docencia. *Revista d'Internet, Dret i Política*, 37. <https://doi.org/10.7238/idp.v0i37.401765>

Llei orgànica 2/2023, de 22 de març, d'ordenació del sistema universitari. 2023. *Boletín Oficial del Estado*, 70, de 23 de març de 2023. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2023/03/22/2/con>.

Maggio, M. (2018). *Habilidades del siglo xxi. Cuando el futuro es hoy*. Fundación Santillana.

Muñoz, I. (2006). El perfil del profesor en el Espacio Europeo de Educación Superior (EEES). *Miscelánea Comillas*, 64, 39-62.

Nussbaum, M. (2012). *Sin fines de lucro. Por qué la democracia necesita de las humanidades*. Katz.

Roca Cabau, G., i Gutiérrez-Ujaque, D. (2025). Aprender a pensar com a investigador-docent-historiador a través del patrimoni local. Una experiència en el grau en educació primària. *Revista Catalana de Pedagogia*, 27, 115-132. <https://doi.org/10.2436/20.3007.01.220>

- Parra, D., Sáiz, J., i Valls, R. (2018). Alfabetización mediática e histórica del futuro profesorado de historia. Dins J. Monteagudo-Fernández, A. Escribano-Miralles i C. J. Gómez-Carrasco (ed.). *Educación histórica y competencias transversales: narrativas, TIC y competencia* (p. 101-111). Editum.
- Reial decret 822/2021, de 28 de setembre, pel qual s'estableix l'organització dels ensenyaments universitaris i del procediment per assegurar-ne la qualitat (2021). *Boletín Oficial del Estado*, 233, de 29 de setembre de 2021. <https://www.boe.es/eli/es/rd/2021/09/28/822/con>
- Roca, G., i Gutiérrez-Ujaque, D. (2023). The historical space as a living museum: a situated and historical view as an axis of teaching innovation. *Imago Temporis Medium Aevum*, 17, 333-354.
- Sáez-Rosenkranz, I., Sabido-Codina, J., i Prats, J. (2021). Memoria histórica e historia enseñada: construcciones simbólicas del futuro profesorado y su vínculo con la experiencia escolar. *Tempo e Argumento*, 13(33). <http://dx.doi.org/10.5965/2175180313332021e0111>
- Santacana, J.; Martínez, T. i Sallés, N. (2017). El fracàs de l'ensenyament de la història de Catalunya i els inclusors en l'escola primària. *Revista Catalana de Pedagogia*, 12, 199-221.
- Seixas, P. (2015). A model of historical thinking. *Educational Philosophy and Theory*, 49(6), 593-605. <https://doi.org/10.1080/00131857.2015.1101363>
- Seixas, P. (2017). Historical consciousness and historical thinking. Dins M. Carretero, S. Berger i M. Grever (ed.). *Palgrave handbook of research in historical culture and education* (p. 59-72). Springer.
- Seixas, P., i Morton, T. (2013). *The big six historical thinking concepts*. Nelson Education.
- Thorp, R. (2020). How to develop historical consciousness through uses of history. A Swedish perspective. *Historical Encounters. A journal of Historical Consciousness, Historical Cultures, and History Education*, 7(1), 50-61.
- Thorp, R., i Persson, A. (2020). On historical thinking and the history educational challenge. *Educational Philosophy and Theory*, 52(8), 891-901. <https://doi.org/10.1080/00131857.2020.1712550>